

การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๓ “นวัตกรรมสร้างสรรค์ชุมชน และสังคมไทย ๔.๐”
วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ ณ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การศึกษาประวัติศาสตร์และพุทธศิลป์ของพระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดกำแพงเพชร
A study of History and Buddhist Art
of the image of Buddha is important in Kamphaeng Phet province

ธีระวัฒน์ แสนคำ

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง การศึกษาประวัติศาสตร์และพุทธศิลป์ของพระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดกำแพงเพชร เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์และพุทธศิลป์ของพระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดกำแพงเพชร เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาวัดที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญเป็นแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมในจังหวัดกำแพงเพชร และเพื่อวิเคราะห์คุณค่าและความสำคัญทางสังคมวัฒนธรรมของพระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดกำแพงเพชร

จากการศึกษาพบว่า พระพุทธรูปที่มีความสำคัญด้านประวัติศาสตร์และพุทธศิลป์ของในจังหวัดกำแพงเพชรมีจำนวน ๓๙ องค์ โดยประดิษฐานอยู่ตามวัดและสถานที่ต่างๆ ในอำเภอเมืองกำแพงเพชร ขานวรลักษณบุรี คลองขลุง พรานกระต่าย ลานกระบือ ทราญทองวัฒนา บึงสามัคคี โกสุมพินคร และไทรงาม พระพุทธรูปที่พบมีประวัติความเป็นมาและมีลักษณะพุทธศิลป์ตั้งแต่ศิลปะสุโขทัย อุทอง อยุธยา ล้านนา รัตนโกสินทร์และศิลปะร่วมสมัย ซึ่งเป็นที่มีชื่อเสียงเป็นที่เคารพสักการะของพุทธศาสนิกชนในท้องถิ่น

การศึกษาแนวทางการพัฒนาวัดที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญเป็นแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในจังหวัดกำแพงเพชร พบว่าการพัฒนาวัดที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญเป็นแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในจังหวัดกำแพงเพชรจึงจำเป็นที่จะต้องมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกระบวนการต่างๆ ของภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการพัฒนาวัดและท้องถิ่นที่รับผิดชอบ เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้ที่มาศึกษาเรียนรู้ ซึ่งจะต้องมีการดำเนินการบริหารจัดการในเชิงกระบวนการออกมาอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่ขั้นตอนวางแผน ขั้นตอนการดำเนินการสร้างและพัฒนา ขั้นตอนตรวจสอบ ทบทวนและกำกับติดตาม และขั้นตอนสรุปและรายงานผลการพัฒนา และจากการวิเคราะห์คุณค่าและความสำคัญทางสังคมวัฒนธรรมของพระพุทธรูปสำคัญกับวิถีชาวพุทธในจังหวัดกำแพงเพชร สามารถแบ่งออกเป็น ๒ ส่วนคือ คุณค่าความสำคัญต่อความเชื่อของชาวพุทธในจังหวัดกำแพงเพชร และคุณค่าความสำคัญต่อขนบธรรมเนียมประเพณีพิธีกรรมของชาวพุทธในจังหวัดกำแพงเพชร สะท้อนให้เห็นว่าพระพุทธรูปสำคัญได้เป็นส่วนหนึ่งในบริบทของสังคมวัฒนธรรมของท้องถิ่น ซึ่งทำให้เห็นลักษณะเด่นและคุณค่าทางสังคมวัฒนธรรมของพระพุทธรูปสำคัญที่มีต่อวิถีชีวิตของชาวพุทธในจังหวัดกำแพงเพชรได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ : พระพุทธรูปสำคัญ, ประวัติศาสตร์, พุทธศิลป์, คุณค่าและความสำคัญทางสังคมวัฒนธรรม, จังหวัดกำแพงเพชร

ABSTRACT

The research of “A Study on History and Buddhist Art of Important Buddha Images in Kamphaeng Phet Province” is a qualitative research, aimed to study on history and Buddhist art of important Buddha images in Kamphaeng Phet province, study on guidelines to develop temples, are enshrined important Buddha images, to be the religious and cultural leaning places

การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๓ “นวัตกรรมสร้างสรรค์ชุมชน และสังคมไทย ๔.๐”
วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ ณ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

in Kamphaeng Phet province, and analyze on socio-cultural value and importance of important Buddha images in Kamphaeng Phet province.

From the study, had found 39 Buddha images, has historic importance and Buddhist artistic importance, in temples and other places, in Amphoe Mueang Kamphaeng Phet, Amphoe Khanu Woraklaksaburi, Amphoe Khlong Khlung, Amphoe Phran Kratai, Amphoe Lan Krabue, Amphoe Sai Thong Watthana, Amphoe Bueng Samakkhi, Amphoe Kosamphi Nakhon and Amphoe Sai Ngam. Buddha images that found, has origin and style since Sukhothai, Uthong, Ayuthaya, Lan Na, Rattanakosin, to current period, there are all famous and sacred for the local Buddhists.

Moreover, the study on develop guidelines for temples, are enshrined important Buddha images, to be religious and cultural learning place in Kampaeng Phet province, had found that, in the development process are needed to get support from the government sector, the people and the private sector, especially temples and local governments, who has directed responsibility to develop the temple and the local to be the important learning places and most useful for learners. Additionally, the process of administration must be systematic, since the planning stages, implementation stages such as the construction and development, the monitoring stages, and the summarize-report results stages of the development.

Finally, the analysis about value and socio-cultural importance of important Buddha images that impacted to the way of life of Buddhists in Kamphaeng Phet province, could divided into two parts: the value and the importance to belief of Buddhists in Kamphaeng Phet province, and the value and the importance to tradition and worship of Buddhists in Kamphaeng Phet province. For the purpose that, important Buddha images are in the part of context of social and culture of the local, which shows socio-cultural outstanding and valuable of important Buddha images to the way of life of Buddhists in Kamphaeng Phet province.

Keywords : Important Buddha Images, History, Buddhist Art, Socio-cultural Value and Importance, Kamphaeng Phet Province.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จังหวัดกำแพงเพชรเป็นจังหวัดที่มีความสำคัญจังหวัดหนึ่งในการศึกษาประวัติศาสตร์ไทย เนื่องจากว่าเป็นที่ตั้งของเมืองกำแพงเพชร เมืองโบราณขนาดใหญ่และมีบทบาทความสำคัญมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย นอกจากนี้ยังมีเมืองโบราณขนาดเล็กอีกหลายเมืองที่กระจายตัวในเขตจังหวัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งริมสองฝั่งแม่น้ำปิง ซึ่งเป็นแม่น้ำสำคัญที่ไหลผ่านพื้นที่จังหวัด เช่น เมืองกำแพงเพชร เมืองนครชุม เมืองไตรตรึงษ์ เมืองคณฑีและเมืองเทพนคร เป็นต้น

นอกจากแม่น้ำปิงจะเป็นเสมือนเส้นเลือดใหญ่ที่ไหลหล่อเลี้ยงผู้คนในจังหวัดมาช้านานแล้ว แม่น้ำปิงยังเป็นเส้นทางคมนาคมโบราณสำคัญระหว่างเมืองเชียงใหม่ เมืองหลวงของอาณาจักรล้านนา กับกรุงศรีอยุธยา เมืองหลวงของอาณาจักรกรุงศรีอยุธยา ความเป็นเส้นทางคมนาคมโบราณเริ่มปรากฏหลักฐานอย่างชัดเจนมาตั้งแต่สมัยทวารวดี ในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๓-๑๔ พื้นที่ตอนในภาคพื้นทวีปได้มีการมีการสร้างเมืองหรือชุมชน (ลำพูน) ขึ้นในกลุ่มแม่น้ำปิง (ศรีสวัสดิ์ อ่องสกุล, ๒๕๕๒ : ๗๐) โดยแรงผลักดันหรือสนับสนุนจากเมืองละโว้ (ลพบุรี) ซึ่งอยู่ใกล้กับคาบสมุทรหรือใกล้ทะเล ระหว่างเมืองทั้งสองซึ่งมีความสัมพันธ์กันทั้งในเชิงเศรษฐกิจและด้านการค้า ได้มีแม่น้ำปิงเป็นเส้นทางคมนาคมสำคัญเชื่อมต่อระหว่างกัน

การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๓ “นวัตกรรมสร้างสรรค์ชุมชน และสังคมไทย ๔.๐”
วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ ณ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ริมฝั่งแม่น้ำปิงจึงเกิดชุมชนโบราณทั้งขนาดใหญ่และขนาดเล็กขึ้นมามากมาย โดยแต่ละชุมชนก็มักจะสร้างศาสนสถานหรือวัดประจำชุมชนขึ้นมา แม้เวลาจะผ่านไปช้านาน ผ่านทั้งเหตุการณ์สงครามและอพยพกวาดต้อนเทครัว แต่ศาสนสถานหลายแห่งยังคงได้รับการบูรณะให้มีสภาพดีเรื่อยมา จึงทำให้พบว่าริมสองฝั่งแม่น้ำปิงในเขตจังหวัดกำแพงเพชรมีพระพุทธรูปโบราณและได้รับการกล่าวหาว่ามีความศักดิ์สิทธิ์เป็นที่นับถือหลายองค์ โดยเฉพาะในเขตชุมชนโบราณต่างๆ

โดยเฉพาะในเขตเมืองกำแพงเพชร ซึ่งเป็นชุมชนโบราณที่มีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ยาวนานและมีความสำคัญเป็นเมืองใหญ่ ๑ ใน ๔ ของอาณาจักรสุโขทัย และยังเป็นหัวเมืองขึ้นโทของอาณาจักรกรุงศรีอยุธยา (สมชาย ณ นครพนม, ๒๕๕๗ : ๖๗-๗๔) ได้มีการพบพระพุทธรูปทั้งปูนปั้นและโลหะจำนวนไม่น้อย ซึ่งล้วนแต่มีความน่าสนใจในด้านพุทธศิลป์หรือประวัติศาสตร์ศิลปะ พระพุทธรูปบางองค์มีจารึกที่ฐานซึ่งถือเป็นหลักฐานประวัติศาสตร์ที่สำคัญด้วย

ในขณะเดียวกัน ชุมชนโบราณอื่นๆ ที่อยู่พื้นที่ด้านในห่างจากริมฝั่งแม่น้ำปิงก็พบว่าในหลายชุมชนมีพระพุทธรูปเก่าแก่และเป็นที่นับถือของชุมชน มีอายุไม่น้อยกว่า ๑๐๐ ปี แม้จะไม่มีอายุเก่าแก่เท่าพระพุทธรูปในฝั่งแม่น้ำปิง แต่พระพุทธรูปจำนวนไม่น้อยก็ถือว่าเป็นพระพุทธรูปสำคัญของชุมชนที่ควรได้รับการสืบค้นศึกษาประวัติความเป็นมาและลักษณะทางพุทธศิลป์

ที่สำคัญคือ แม้ในพื้นที่จังหวัดกำแพงเพชรจะมีพระพุทธรูปเก่าแก่และมีความสำคัญทั้งในแง่ประวัติศาสตร์ โบราณคดี พุทธศิลป์และวัฒนธรรมความเชื่อมากมาย แต่ข้อมูลเกี่ยวกับพระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดกำแพงเพชรกลับยังไม่ได้มีการศึกษารวบรวมและวิเคราะห์ด้านประวัติศาสตร์และพุทธศิลป์อย่างชัดเจน หรืออาจจะกล่าวได้ว่าไม่มีมาก่อนเลยก็ได้ จะมีกล่าวถึงบ้างก็เป็นพระพุทธรูปที่ได้รับอิทธิพลศิลปะจากสุโขทัย ที่เรียกว่าพระพุทธรูปสุโขทัย สกulpture กำแพงเพชร หรือหมวดกำแพงเพชรเท่านั้น แต่ก็เพียงการศึกษาแบบพุทธศิลป์ ไม่ได้เป็นการศึกษารวบรวมแต่อย่างใด

ดังนั้น การวิจัยเรื่องนี้จึงเป็นงานวิจัยที่จะศึกษา รวบรวมและวิเคราะห์เกี่ยวกับพระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดกำแพงเพชร เพื่ออนุรักษ์ เผยแพร่และพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และพุทธศิลป์หรือประวัติศาสตร์ศิลปะสำหรับนักเรียน นิสิต นักศึกษา เยาวชน ตลอดจนประชาชนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยว ได้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางด้านพุทธศิลป์ของรัฐหรือบ้านเมืองแบบโบราณหรือแบบจารีต ผ่านการศึกษาลักษณะทางพุทธศิลป์ของพระพุทธรูป อันจะนำไปสู่ความร่วมมือร่วมใจที่ลุ่มลึกในการดูแลรักษาพระพุทธรูปนั้นๆ ให้เป็นมรดกทางพุทธศิลป์ที่บ่งบอกถึงความเจริญรุ่งเรืองของท้องถิ่นและประเทศชาติให้คงอยู่สืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและพุทธศิลป์ของพระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดกำแพงเพชร
๒. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาวัดที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญเป็นแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมในจังหวัดกำแพงเพชร
๓. เพื่อวิเคราะห์คุณค่าและความสำคัญทางสังคมวัฒนธรรมของพระพุทธรูปสำคัญกับวิถีชาวพุทธในจังหวัดกำแพงเพชร

วิธีดำเนินการวิจัย

โครงการวิจัยนี้ เป็นการวิจัยทั้งในเชิงเอกสารและการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้๑. การศึกษาในเชิงเอกสาร และเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และลักษณะพุทธศิลป์ของพระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดกำแพงเพชร จากหนังสือ งานวรรณกรรม งานวิจัย

๒. การจัดทำเครื่องมือจัดเก็บข้อมูล

การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๓ “นวัตกรรมสร้างสรรค์ชุมชน และสังคมไทย ๔.๐”
วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ ณ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(๑) การสร้างแบบสัมภาษณ์เพื่อให้ครอบคลุมเนื้อหาตามวัตถุประสงค์

(๒) การสร้างแบบสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และลักษณะพุทธ-ศิลป์ของพระพุทธรูปสำคัญใน
จังหวัดกำแพงเพชร

๓. การศึกษาภาคสนามโดย

(๑) การสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์และลักษณะพุทธศิลป์ของพระพุทธรูปสำคัญใน
จังหวัดกำแพงเพชร เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาวัดที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญเป็นแหล่งเรียนรู้ทาง
พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในจังหวัดกำแพงเพชร และเพื่อวิเคราะห์คุณค่าและความสำคัญทางสังคมวัฒนธรรม
ของพระพุทธรูปสำคัญกับวิถีชาวพุทธในจังหวัดกำแพงเพชร

(๒) สำรวจข้อมูลภาคสนามที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาประวัติศาสตร์ ลักษณะพุทธศิลป์ และความสำคัญ
ทางสังคมวัฒนธรรมของพระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดกำแพงเพชร

๔. การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการเรียบเรียง การวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งต่างๆ โดยการ
วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

๕. การนำเสนอข้อมูล ใช้การพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) เพื่อให้เห็นประวัติศาสตร์
พุทธศิลป์และความสำคัญของพระพุทธรูปแต่ละองค์ ตลอดจนแนวทางการพัฒนาวัดที่ประดิษฐานพระพุทธรูป
สำคัญเป็นแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในจังหวัดกำแพงเพชร และวิเคราะห์คุณค่าและ
ความสำคัญทางสังคมวัฒนธรรมของพระพุทธรูปสำคัญกับวิถีชาวพุทธในจังหวัดกำแพงเพชร เพื่อแสดงให้เห็นถึง
ความสัมพันธ์เชื่อมโยงเป็นเหตุเป็นผลกับเนื้อหาที่นำเสนอ พร้อมเสนอความเห็นเพิ่มเติมของผู้เขียนในการเรียบเรียง

เนื้อหาในบทนี้เป็นการสรุปผลการวิจัยทั้งการศึกษาประวัติศาสตร์และพุทธศิลป์ของพระพุทธรูปสำคัญใน
จังหวัดกำแพงเพชร แนวทางการพัฒนาวัดที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญเป็นแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา
และวัฒนธรรมในจังหวัดกำแพงเพชร และการวิเคราะห์คุณค่าและความสำคัญทางสังคมวัฒนธรรมของพระพุทธรูป
สำคัญกับวิถีชาวพุทธในจังหวัดกำแพงเพชร รวมทั้งนำเสนอข้อเสนอแนะต่างๆ ในการนำผลการวิจัยไปปฏิบัติ
สำหรับผู้เกี่ยวข้องและข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาประวัติศาสตร์และพุทธศิลป์ของพระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดกำแพงเพชร มี
วัตถุประสงค์ (๑) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและพุทธศิลป์ของพระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดกำแพงเพชร, (๒) แนว
ทางการพัฒนาวัดที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญเป็นแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในจังหวัด
กำแพงเพชร และ (๓) เพื่อวิเคราะห์คุณค่าและความสำคัญทางสังคมวัฒนธรรมของพระพุทธรูปสำคัญกับวิถีชาว
พุทธในจังหวัดกำแพงเพชร โดยผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ การประชุมเชิง
ปฏิบัติการ ประชุมระดมความคิดเห็น และการสังเกตจากการลงพื้นที่ภาคสนาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธี
พรรณนาวิเคราะห์ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ประวัติความเป็นมาและพุทธศิลป์ของพระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดกำแพงเพชร

จากการสำรวจและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดกำแพงเพชร ตามวัตถุประสงค์
ข้อที่ ๑ ของงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาประวัติศาสตร์และพุทธศิลป์ของพระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดกำแพงเพชร”
โดยอาศัยเกณฑ์ข้อใดข้อหนึ่งซึ่งกำหนดไว้ว่า (๑) มีคุณค่าทางศิลปกรรมอย่างสูง คือมีความงามเป็นเลิศตามลักษณะ
ศิลปกรรมในยุคสมัยที่สร้างหรือถิ่นกำเนิดของพระพุทธรูปนั้น (๒) มีความสำคัญด้านประวัติศาสตร์การสร้างและ
อายุ คือเป็นพระพุทธรูปที่พระมหากษัตริย์ พระราชวงศ์ หรือบุคคลสำคัญของบ้านเมืองสร้างขึ้น หรือเป็น
พระพุทธรูปที่มีมาตั้งแต่โบราณ และ (๓) พระพุทธรูปที่มีชื่อเสียงเป็นที่เคารพสักการะ เลื่อมใส และศรัทธาของ

การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๓ “นวัตกรรมสร้างสรรค์ชุมชน และสังคมไทย ๔.๐”
วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ ณ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พุทธศาสนิกชนในท้องถิ่นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปและชุมชนใกล้เคียงอย่างสูง ซึ่งสามารถรวบรวมพระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดกำแพงเพชรได้จำนวน ๓๙ องค์ ดังนี้

๑. พระพุทธวิชิตปราการ วัดคูยาง ประดิษฐานอยู่ในพระอุโบสถวัดคูยาง พระอารามหลวง ตำบลในเมือง อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามพระพุทธรูปประธานซึ่งหล่อเป็นศิลปะสุโขทัย สกulptช่างกำแพงเพชรว่า “พระพุทธวิชิตปราการ” เมื่อวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๗

๒. พระพุทธรูปหลวงพ่อดิ วัดคูยาง ประดิษฐานอยู่ในพระวิหารหลวงวัดคูยาง พระอารามหลวง ตำบลในเมือง อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร พระพุทธรูปหลวงพ่อดิ วัดคูยาง พระพุทธรูปปูนปั้นปางมารวิชัย หน้าตักกว้างประมาณ ๓.๗๐ เมตร สันนิษฐานว่าเป็นพระพุทธรูปศิลปะอยุธยา อายุราวพุทธศตวรรษที่ ๒๒-๒๓

๓. พระพุทธรูปหลวงพ่อดองแดง วัดห้วยปักข์ ประดิษฐานอยู่ที่วิหารหลวงพ่อดองแดง วัดห้วยปักข์ บ้านห้วยปักข์ ตำบลสระแก้ว อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร เดิมประดิษฐานอยู่ที่วัดร้างอยู่ในป่า ต่อมาชาวบ้านไปพบและเห็นว่าเป็นพระพุทธรูปที่มีสภาพค่อนข้างสมบูรณ์ จึงได้อัญเชิญมาประดิษฐานเป็นที่สักการบูชาของชาวบ้านที่วัดห้วยปักข์เมื่อปี พ.ศ.๒๕๐๙ เป็นพระพุทธรูปปูนปั้นโบกทับโคลนสีลาแลง ปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้าง ๑.๔๕ เมตร สันนิษฐานว่าเป็นพระพุทธรูปศิลปะสุโขทัย อายุราวพุทธศตวรรษที่ ๒๐-๒๑ แต่ได้รับการบูรณะซ่อมแซมในภายหลังด้วย

๔. พระพุทธรูปหลวงพ่อดิ วัดดงสระแก้ว ประดิษฐานอยู่ที่วิหารหลวงพ่อดิ ภายในวัดดงสระแก้ว บ้านดงสระแก้ว อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร เป็นพระพุทธรูปปูนปั้นโบกทับโคลนสีลาแลง ปางมารวิชัย

๕. พระพุทธรูปหลวงพ่อดิพระศรีสรรเพชญ์ วัดศรีโยธิน ประดิษฐานเป็นพระประธานภายในโบสถ์วัดศรีโยธิน ตำบลบ่อสามแสน อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร เดิมอยู่ในสภาพชำรุด พระครูภูมิจิตรสาร เจ้าอาวาสวัดศรีโยธิน จึงได้อัญเชิญมาประดิษฐานไว้ที่วัดศรีโยธิน พร้อมทั้งได้บูรณะพอกปูนพระวรกายพระพุทธรูปในส่วนที่ชำรุดให้มีพุทธลักษณะชัดเจนยิ่งขึ้น พระพุทธรูปหลวงพ่อดิพระศรีสรรเพชญ์เป็นพระพุทธรูปสีลาแลง ปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้าง ๓.๒๐ เมตร สันนิษฐานว่าเป็นพระพุทธรูปศิลปะสุโขทัย สกulptช่างกำแพงเพชร อายุราวพุทธศตวรรษที่ ๒๐-๒๒ แต่ได้รับการบูรณะซ่อมแซมในภายหลังด้วย

๖. พระพุทธรูปหลวงพ่อดิเพชร วัดวังพระธาตุ ประดิษฐานอยู่ในโบสถ์วัดวังพระธาตุ ตำบลไตรตรึงษ์ อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร เป็นพระพุทธรูปหล่อด้วยสำริด ขัดสมาธิเพชร ปางมารวิชัย มีขนาดหน้าตักกว้าง ๙๐ เซนติเมตร สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นพระพุทธรูปศิลปะอยุธยาตอนกลาง อิทธิพลศิลปะล้านนา สามารถกำหนดอายุได้ประมาณต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๑ ถึงกลางพุทธศตวรรษที่ ๒๒

๗. พระพุทธรูปหลวงพ่อดิอยู่ทอง วัดสามจีน ประดิษฐานอยู่ในโบสถ์วัดสามจีน (ร้าง) ในบริเวณโรงพยาบาลกำแพงเพชร อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร เป็นพระพุทธรูปปูนปั้น ลงรักปิดทอง ปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้างประมาณ ๒ เมตร เมื่อพิจารณาจากพุทธลักษณะที่พบสันนิษฐานว่าเป็นพระพุทธรูปศิลปะอยู่ทอง รุ่น ๒ อายุราวพุทธศตวรรษที่ ๒๐-๒๒

๘. พระพุทธรูปหลวงพ่อดิพระนอน วัดบ่อสามแสน ประดิษฐานอยู่ที่วิหารพระนอน ภายในวัดบ่อสามแสน ตำบลหนองปลิง อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร เป็นพระพุทธรูปที่หลวงพ่อดิ กุสโล อดีตเจ้าอาวาสวัดบ่อสามแสนได้ชักชวนชาวบ้านเริ่มสร้างขึ้นเมื่อวันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๑๕ เป็นพระพุทธรูปปูนปั้น ปางไสยาสน์ ฝีมือช่างพื้นบ้าน มีความยาวตลอดองค์พระประมาณ ๑๘ เมตร

๙. พระประธานในพระอุโบสถวัดพระบรมธาตุ (องค์เก่า) ประดิษฐานอยู่ด้านหน้าพระประธานในพระอุโบสถวัดพระบรมธาตุ พระอารามหลวง ตำบลนครชุม อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร เดิมประดิษฐานอยู่ที่วัดปราสาท บ้านโคกใต้ ตำบลคันทิ อำเภอเมืองกำแพงเพชร ต่อมาในปี พ.ศ.๒๕๕๖ สมเด็จพระ

การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๓ “นวัตกรรมการสร้างชุมชน และสังคมไทย ๔.๐”
วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ ณ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้เสด็จตรวจการณคณสงฆ์ในเมืองกำแพงเพชรได้โปรดให้อัญเชิญมาประดิษฐานที่วัดพระบรมธาตุ ต่อมาเมื่อประมาณปี พ.ศ.๒๕๒๐ ได้มีคนร้ายลักลอบตัดพระเศียรและมีการหล่อพระเศียรขึ้นมาใหม่ เมื่อพิจารณาจากส่วนองค์พระสันนิษฐานว่าเป็นพระพุทธรูปศิลปะสุโขทัย อายุราวพุทธศตวรรษที่ ๒๐-๒๒

๑๐. พระพุทธรูปหลวงพ่อดิ วัดปราสาท ประดิษฐานอยู่ภายในวิหารวัดปราสาท ตำบลคณที อำเภอมือเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร เป็นพระพุทธรูปโบราณที่ประดิษฐานเป็นพระประธานในชากวินารเก่าภายในวัดปราสาท เป็นพระพุทธรูปปูนปั้น ปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้าง ๓.๒๐ เมตร สันนิษฐานว่าเป็นพระพุทธรูปศิลปะสุโขทัย สกูลช่างกำแพงเพชร อายุราวพุทธศตวรรษที่ ๒๐-๒๒ แต่ได้รับการบูรณะซ่อมแซมในภายหลังด้วย

๑๑. พระพุทธรูปปางลีลา วัดปราสาท ประดิษฐานอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานวัดปราสาท (บ้านโคกใต้) ภายในวัดปราสาท ตำบลคณที อำเภอมือเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชรประดิษฐานอยู่ในวัดปราสาทมาช้านานแล้ว ไม่มีประวัติการค้นพบที่ชัดเจน เป็นพระพุทธรูปสำริด ศิลปะสุโขทัย อายุราวพุทธศตวรรษที่ ๒๐

๑๒. พระพุทธรูปหลวงพ่อดิ วัดกาตั้ง ประดิษฐานอยู่ที่วิหารวัดกาตั้งสามัคคีธรรม ตำบลคณที อำเภอมือเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร เป็นพระพุทธรูปโบราณที่ประดิษฐานเป็นพระประธานในชากวินารเก่าภายในวัดกาตั้งสามัคคีธรรม เป็นพระพุทธรูปปูนปั้น ปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้าง ๒.๓๐ เมตร สันนิษฐานว่าเป็นพระพุทธรูปศิลปะสุโขทัย สกูลช่างกำแพงเพชร อายุราวพุทธศตวรรษที่ ๒๐-๒๒ แต่ได้รับการบูรณะซ่อมแซมในภายหลังด้วย

๑๓. พระพุทธรูปหลวงพ่อธรรมบาล วัดคณทีศรีวราราม ประดิษฐานอยู่ที่มณฑปหลวงพ่อธรรมบาล ภายในวัดคณทีศรีวราราม ตำบลเทพนคร อำเภอมือเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร เดิมอยู่ในสภาพชำรุดลักษณะเป็นโคลนพระพุทธรูปศิลาแลง ต่อมาพระครูวรพตฺตศาสด์ เจ้าอาวาสวัดคณทีศรีวราราม ได้อัญเชิญมาบูรณะและประดิษฐานไว้ที่วัดคณทีศรีวราราม

พระพุทธรูปหลวงพ่อธรรมบาล เป็นพระพุทธรูปปูนปั้น ลงรักปิดทอง ปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้าง ๗๐ เซนติเมตร พุทธลักษณะปัจจุบันจัดเป็นพระพุทธรูปฝีมือช่างพื้นบ้าน ที่พยายามเลียนแบบพระพุทธรูปศิลปะสุโขทัย แต่องค์พระได้รับการปฏิสังขรณ์จากโคลนพระพุทธรูปศิลาแลงซึ่งน่าจะมียุอายุราวพุทธศตวรรษที่ ๒๐-๒๒

๑๔. พระพุทธรูปหลวงพ่อดิ วัดเสมานาม ประดิษฐานอยู่ที่วิหารหลวงพ่อดิ ภายในวัดเสมานาม ตำบลอำมรงค์ อำเภอมือเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร เดิมอยู่ในสภาพชำรุด ลักษณะเป็นโคลนพระพุทธรูปศิลาแลง ชาวบ้านจึงนำมาบูรณปฏิสังขรณ์ขึ้นมาให้เป็นองค์พระพุทธรูปที่สมบูรณ์ เป็นพระพุทธรูปปูนปั้น ทาสีทอง ปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้าง ๑ เมตร พระพุทธรูปหลวงพ่อดิในพุทธลักษณะปัจจุบันจัดเป็นพระพุทธรูปฝีมือช่างพื้นบ้าน ที่พยายามปั้นองค์พระมาจากชิ้นส่วนโคลนศิลาแลงที่ชำรุด

๑๕. พระพุทธรูปหลวงพ่อดิ วัดโขมงหัก ประดิษฐานเป็นพระประธานภายในโบสถ์วัดโขมงหัก ตำบลเทพนคร อำเภอมือเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร เดิมอยู่ในสภาพชำรุด ลักษณะเป็นโคลนพระพุทธรูปศิลาแลง ไม่มีส่วนพระเศียร ต่อมาชาวบ้านจึงนำมาบูรณปฏิสังขรณ์ขึ้นมาให้เป็นองค์พระพุทธรูปที่สมบูรณ์ เป็นพระพุทธรูปปูนปั้น ลงรักปิดทอง ปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้าง ๓.๓๐ เมตร พระพุทธรูปหลวงพ่อดิ วัดโขมงหักจัดเป็นพระพุทธรูปฝีมือช่างพื้นบ้าน

๑๖. พระพุทธรูปหลวงพ่อดิ วัดสว่างอารมณ์ ประดิษฐานอยู่ภายในวิหารหลวงพ่อดิ วัดสว่างอารมณ์ ตำบลนครชุม อำเภอมือเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร เดิมทีนั้นอยู่ในเนินดินลักษณะคล้ายจอมปลวก เป็นพระพุทธรูปปูนปั้น ขัดสมาธิเพชร ปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้าง ๒.๕๐ เมตร สันนิษฐานว่า พระพุทธรูปหลวงพ่อดิอาจสร้างขึ้นโดยได้รับอิทธิพลศิลปะจากพระพุทธรูปล้านนา หรืออาจจะเป็นช่างสมัยหลังมีความตั้งใจที่บูรณะซ่อมแซมพุทธลักษณะให้คล้ายคลึงกับพระพุทธรูปศิลปะล้านนาคู่กันเป็นได้ เนื่องจากพระพุทธรูปหลวงพ่อดิมีการบูรณะซ่อมแซมจึงยากจะกำหนดลักษณะทางพุทธศิลป์ได้ ผู้เขียนสันนิษฐานว่าน่าจะสมารถกำหนดอายุได้ราวพุทธศตวรรษที่ ๒๐-๒๒

การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๓ “นวัตกรรมสร้างสรรค์ชุมชน และสังคมไทย ๔.๐”
วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ ณ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑๗. พระพุทธรูปหลวงพ่อยักษ์ วัดสว่างอารมณ์ ประดิษฐานอยู่ที่วิหารหลวงพ่อยักษ์ ภายในวัดสว่างอารมณ์ ตำบลนครชุม อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร ไม่ปรากฏหลักฐานการสร้างแน่ชัด เป็นพระพุทธรูปปูนปั้น ปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้าง ๑.๕๐ เมตร พระพุทธรูปหลวงพ่อยักษ์ วัดสว่างอารมณ์เป็นพระพุทธรูปศิลปะฝีมือช่างพื้นบ้าน อายุราวพุทธศตวรรษที่ ๒๔-๒๕

๑๘. พระพุทธรูปหลวงพ่อเพชร วัดมะกอกหวาน ประดิษฐานในวิหารหลวงพ่อเพชร ภายในวัดมะกอกหวาน ตำบลเทพนคร อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร เมื่อแรกพบเป็นโคลนพระพุทธรูปศิลาแลง ส่วนองค์พระและพระเศียรหลุดหักออกจากกันอยู่ในซากโบราณสถาน ชาวบ้านจึงช่วยกันอัญเชิญมาประดิษฐานที่วัดมะกอกหวาน เป็นพระพุทธรูปศิลาแลงพอกปูนบางส่วน ปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้าง ๙๐ เซนติเมตร พระพุทธรูปหลวงพ่อเพชร วัดมะกอกหวานในพุทธลักษณะปัจจุบันจัดเป็นพระพุทธรูปฝีมือช่างพื้นบ้าน แต่องค์พระได้รับการปฏิสังขรณ์จากโคลนพระพุทธรูปศิลาแลงที่น่าจะมีอายุราวพุทธศตวรรษที่ ๒๐-๒๒

๑๙. พระพุทธรูปหลวงพ่อเพชร วัดบาง ประดิษฐานอยู่ที่วิหารหลวงพ่อเพชร ภายในวัดบาง ตำบลในเมือง อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร เดิมพระพุทธรูปพระพุทธรูปหลวงพ่อเพชรประดิษฐานอยู่ที่วัดตม่อ (ตอหม้อ) ผู้มีจิตศรัทธาบริจาคค่าใช้จ่ายในการดำเนินการอัญเชิญมาประดิษฐานที่โบสถ์วัดบาง พระพุทธรูปหลวงพ่อเพชรเป็นพระพุทธรูปหล่อด้วยสำริด ขัดสมาธิเพชร ปางมารวิชัย มีขนาดหน้าตักกว้าง ๑.๔๕ เมตร น่าจะเป็นพระพุทธรูปที่สร้างขึ้นในสมัยอยุธยา ประมาณพุทธศตวรรษที่ ๒๑-๒๒ โดยอาจจะได้รับอิทธิพลทางศิลปะจากล้านนา

๒๐. พระพุทธสหัสสุวรรณประทานพร ศาลากลางจังหวัดกำแพงเพชร ประดิษฐานอยู่ในวิหารหลวงพ่อประทานพร หน้าศาลากลางจังหวัดกำแพงเพชร อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร เป็นพระพุทธรูปเก่าแก่เดิมประดิษฐานอยู่ในซากโบสถ์เก่าแห่งหนึ่งในเขตอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ต่อมาพระธรรมามิตฺต มณี (ผิว) อดีตเจ้าอาวาสวัดบาง ได้ไปอัญเชิญมาประดิษฐานไว้ที่วัดบางเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๙ ต่อมาพระครูวิเชียรคุณโชติ เจ้าอาวาสวัดบางจึงได้มอบพระพุทธรูปองค์นี้ให้นายวิทยา ผิวผ่อง ผู้ว่าราชการจังหวัดกำแพงเพชรในขณะนั้น อัญเชิญมาประดิษฐานที่ด้านหน้าศาลากลางจังหวัดหลังใหม่เมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๕๑ พระพุทธสหัสสุวรรณประทานพร เป็นพระพุทธรูปสำริด ปางประทานพร มีความสูง ๒.๗๐ เมตร กำหนดอายุเวลาอยู่ในช่วงกลางพุทธศตวรรษที่ ๒๐-๒๒

๒๑. พระพุทธรูปหลวงพ่อดโต วัดสว่างอารมณ์ ประดิษฐานอยู่ที่วิหารหลวงพ่อดโต ภายในวัดสว่างอารมณ์ ตำบลแสนตอ อำเภอขามเฒ่าลักษ์บุรี จังหวัดกำแพงเพชร ในอดีตได้ประดิษฐานอยู่ที่วัดสวนชิง (ร้าง) ในเขตตำบลดอนแดง อำเภอขามเฒ่าลักษ์บุรี ต่อมาชาวบ้านแสนตอได้พร้อมใจกันไปอัญเชิญพระพุทธรูปหลวงพ่อดโตมารักษาเพื่อสักการบูชาที่วัดสว่างอารมณ์เมื่อราว ๑๐๐ กว่าปีมาแล้ว เป็นพระพุทธรูปปูนปั้น ลงรักปิดทอง ปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้าง ๒ เมตร พระพุทธรูปหลวงพ่อดโตน่าจะมีอายุราวพุทธศตวรรษที่ ๒๒-๒๓

๒๒. พระพุทธรูปหลวงพ่อบะขาว วัดดอนแดง ประดิษฐานอยู่ที่วิหารหลวงพ่อบะขาว ภายในวัดดอนแดง ตำบลดอนแดง อำเภอขามเฒ่าลักษ์บุรี จังหวัดกำแพงเพชร เดิมประดิษฐานอยู่ที่วัดสวนชิง (ร้าง) ซึ่งปัจจุบันเป็นดงดอนป่าสาธารณะติดกับที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแดง ต่อมาชาวบ้านดอนแดงได้อัญเชิญมาประดิษฐานที่วัดดอนแดง เป็นพระพุทธรูปหินทรายแกะสลัก ปางสมาธิ ขนาดหน้าตักกว้าง ๑.๒๐ เมตร พระพุทธรูปหลวงพ่อบะขาวน่าจะมีอายุราวพุทธศตวรรษที่ ๒๐-๒๒

๒๓. พระพุทธรูปหลวงพ่อเพชรมิ่งมงคล วัดเกาะตาล ประดิษฐานอยู่ที่วิหารหลวงพ่อเพชร ภายในวัดเกาะตาล ตำบลเกาะตาล อำเภอขามเฒ่าลักษ์บุรี จังหวัดกำแพงเพชร พระพุทธรูปหลวงพ่อเพชรมิ่งมงคลถูกปั้นขึ้นในราวปี พ.ศ. ๒๔๘๔ โดยพระภิกษุชื่อหลวงพ่อเพชรร่วมกับกลุ่มทากได้ช่วยกันปั้นขึ้น เป็นพระพุทธรูปปูนปั้น ลงรักปิดทอง ปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้าง ๑.๑๐ เมตร

๒๔. พระพุทธรูปหลวงพ่อเชียงแสน วัดอุดมศรีธาราม ประดิษฐานอยู่ในโบสถ์วัดอุดมศรีธาราม ตำบลป่าพุทรา อำเภอขามเฒ่าลักษ์บุรี จังหวัดกำแพงเพชร ถูกขุดพบที่กลางท้องนาในเขตตำบลคณที อำเภอ

การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๓ “นวัตกรรมสร้างสรรค์ชุมชน และสังคมไทย ๔.๐”
วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ ณ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เมืองกำแพงเพชร ต่อมาผู้ขุดพบได้อัญเชิญมาถวายอดีตเจ้าอาวาสวัดอุดมศรีธาราม เป็นพระพุทธรูปสำริด ปางมารวิชัย ศิลปะสุโขทัย ขนาดหน้าตักกว้างประมาณ ๗๕ เมตร มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๙-๒๐

๒๕. พระพุทธรูปหลวงปู่เจ้าวัด วัดสิงคาราม เป็นพระประธานในวิหารวัดสิงคาราม ตำบลสลกบาตร อำเภอขามเฒ่าลักษ์บุรี จังหวัดกำแพงเพชร เป็นพระพุทธรูปเก่าแก่และเป็นพระประธานในวิหารเก่าวัดสิงคาราม ซึ่งเป็นวิหารร้าง ต่อมาพระมหากษัตริย์ ภูริญาโณ เจ้าอาวาสรูปปัจจุบันได้สร้างวิหารไม้ครอบไว้ เป็นพระพุทธรูปปูนปั้น ปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้าง ๑.๔๐ เมตร พระพุทธรูปหลวงปู่เจ้าวัดน่าจะมียุราวพุทธศตวรรษที่ ๒๓-๒๔

๒๖. พระพุทธรูปหลวงพ่อกุศล วัดเกาะฝ้าย ประดิษฐานอยู่ที่วิหารหลวงพ่อกุศล-หลวงพ่อกุศล ภายในวัดเกาะฝ้าย ตำบลยางสูง อำเภอขามเฒ่าลักษ์บุรี จังหวัดกำแพงเพชร เดิมประดิษฐานอยู่ที่วัดแห่งหนึ่งใน จังหวัดสมุทรสาคร อดีตทายาทวัดเกาะฝ้ายและชาวบ้านส่วนหนึ่งได้ไปพบแล้วเกิดความศรัทธา ครั้นกราบไหว้ขอพร แล้วจึงอัญเชิญขออัญเชิญหลวงพ่อกุศลไปสักการบูชาที่วัดเกาะฝ้าย เป็นพระพุทธรูปสำริด ปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้าง ๕๐ เซนติเมตร เมื่อพิจารณาจากพุทธลักษณะแล้วสันนิษฐานว่าพระพุทธรูปหลวงพ่อกุศลเป็นพระพุทธรูปศิลปะรัตนโกสินทร์ อายุราวครึ่งหลังพุทธศตวรรษที่ ๒๕

๒๗. พระพุทธรูปหลวงพ่อกุศล วัดจันทาราม ประดิษฐานเป็นพระประธานอยู่ในวิหารซึ่งเป็นโบสถ์หลังเก่าของวัดจันทาราม ตำบลวังแหม อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร เป็นพระพุทธรูปเก่าแก่ไม่มีประวัติการสร้างที่ชัดเจน เป็นพระพุทธรูปปูนปั้น ลงรักปิดทอง ปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้างประมาณ ๒ เมตร พระวรกายกับพระเศียรไม่สมส่วน สันนิษฐานว่าคงมีการต่อเติมพระเศียรใหม่แทนพระเศียรเดิมที่น่าจะเกิดหักหรือหลุดออก เมื่อพิจารณาจากพุทธลักษณะแล้วสันนิษฐานว่าพระพุทธรูปหลวงพ่อกุศลมีอายุราวพุทธศตวรรษที่ ๒๓-๒๔

๒๘. พระพุทธรูปหลวงพ่อกุศล วัดอัมพพาราม ประดิษฐานอยู่ในพิพิธภัณฑสถานพระเกียรติ วัดอัมพพาราม ตำบลวังไทร อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร ไม่ปรากฏหลักฐานการสร้างแน่ชัด และมีประวัติความเป็นมาไม่ชัดเจนนัก สร้างด้วยสำริด ลงรักปิดทอง ปางมารวิชัย ศิลปะอยุธยาตอนกลาง ขนาดหน้าตักกว้าง ๓๒ เซนติเมตร สันนิษฐานว่าพระพุทธรูปหลวงพ่อกุศล วัดอัมพพาราม น่าจะมีอายุราวพุทธศตวรรษที่ ๒๑-๒๓

๒๙. พระพุทธรูปหลวงพ่อกุศล วัดโค้งวิไล ประดิษฐานอยู่ในวิหารหลวงพ่อกุศล ภายในวัดโค้งวิไล ตำบลคลองขลุง อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร เดิมเป็นพระพุทธรูปปูนปั้นสร้างขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๐๖ ต่อมา พ.ศ. ๒๕๑๘ พระปลัดบุญใส ที่ปทุมโม อดีตเจ้าอาวาสวัดได้ทำการหล่อพระพุทธรูปทองเหลืองศิลปะสุโขทัยขึ้นมา จึงได้นำพระพุทธรูปหลวงพ่อกุศลประดิษฐานไว้ที่ฐานแต่ยังคงเรียกชื่อหลวงพ่อกุศลตามเดิม ปัจจุบันพระพุทธรูปหลวงพ่อกุศลเป็นพระพุทธรูปทองเหลืองรมดำ ปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้าง ๑.๒๕ เมตร พุทธลักษณะโดยรวมของหลวงพ่อกุศลเป็นพระพุทธรูปที่สร้างเลียนแบบพระพุทธรูปศิลปะสุโขทัย

๓๐. พระพุทธรูปหลวงพ่อกุศล วัดพรหมประดิษฐ์ ประดิษฐานอยู่ในวิหารวัดพรหมประดิษฐ์ ตำบลแม่ลาด อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร พระพุทธรูปหลวงพ่อกุศลไม่มีใครทราบประวัติที่ชัดเจน เป็นพระพุทธรูปเก่าแก่คู่วัดพรหมประดิษฐ์ เป็นพระพุทธรูปปูนปั้น ปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้าง ๑.๙๐ เมตร สันนิษฐานว่าพระพุทธรูปหลวงพ่อกุศลเป็นพุทธรูปฝีมือช่างพื้นบ้าน มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ ๒๕

๓๑. พระพุทธรูปหลวงพ่อดอกรัก วัดพิบูลทอง ประดิษฐานอยู่ที่วิหารหลวงพ่อดอกรัก ภายในวัดพิบูลทอง ตำบลหัวถนน อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร เดิมนั้นมีสภาพชำรุดบางส่วนประดิษฐานอยู่บนซากวิหารร้างกลางทุ่งนาบริเวณบ่อซ้อง ในเขตบ้านโนนทัน ตำบลหัวถนน จึงได้มีการประกอบพิธีอัญเชิญมาประดิษฐานที่วัดพิบูลทอง เป็นพระพุทธรูปปูนปั้น ปางมารวิชัย แต่เดิมอยู่ในสภาพชำรุด โกลนทำด้วยศิลาแลง ขนาดหน้าตักกว้าง ๒ เมตร สันนิษฐานว่าพระพุทธรูปหลวงพ่อดอกรักน่าจะถูกสร้างขึ้นราวพุทธศตวรรษที่ ๒๐-๒๑

การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๓ “นวัตกรรมการสร้างชุมชน และสังคมไทย ๔.๐”
วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ ณ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓๒. พระพุทธรูปหลวงพ่อสัมฤทธิ์ วัดไตรภูมิ ประดิษฐานในวิหารภายในวัดไตรภูมิ ตำบลถ้ากระต่ายทอง อำเภอฟารานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร ไม่ทราบความเป็นมาที่ชัดเจน พบแต่เพียงว่าเป็นพระพุทธรูปเก่าแก่ที่ประดิษฐานอยู่คู่วัดไตรภูมิมาช้านานแล้ว และเป็นที่เคารพสักการะของชาวฟารานกระต่าย เป็นพระพุทธรูปสำริด ลงรักปิดทอง ปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้างประมาณ ๒ เมตร สันนิษฐานว่าเป็นพระพุทธรูปศิลปะสุโขทัย สกุลช่างกำแพงเพชร อายุราวพุทธศตวรรษที่ ๒๐-๒๒ และยังเป็นพระพุทธรูปสำริดศิลปะสุโขทัย สกุลช่างกำแพงเพชรที่มีขนาดใหญ่และสมบูรณ์ที่สุดในจังหวัดกำแพงเพชรอีกด้วย

๓๓. พระประธานในโบสถ์วัดไตรภูมิ ประดิษฐานอยู่ในโบสถ์วัดไตรภูมิ ตำบลถ้ากระต่ายทอง อำเภอฟารานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร ไม่ทราบความเป็นมาที่ชัดเจน พระประธานในโบสถ์วัดไตรภูมิเป็นพระพุทธรูปปูนปั้น ลงรักปิดทอง ปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้างประมาณ ๒.๕๐ เมตร สันนิษฐานว่าเป็นพระพุทธรูปฝีมือช่างพื้นบ้าน อายุราวพุทธศตวรรษที่ ๒๓-๒๕

๓๔. พระประธานในวิหารวัดอินทาราม ประดิษฐานอยู่ในวิหารเก่าวัดอินทาราม ตำบลท่าไม้ อำเภอฟารานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร เดิมประดิษฐานอยู่ในถ้ำเขาพระ ในเขตตำบลฟารานกระต่าย อำเภอฟารานกระต่าย ซึ่งในถ้ำเขาพระเคยมีพระพุทธรูปโบราณจำนวนมาก ต่อมาเมื่อ ๑๐๐ กว่าปีมาแล้วได้มีพระสงฆ์และชาวบ้านท่าไม้ัญเชิญมาประดิษฐานที่วัดอินทาราม พระประธานในวิหารวัดอินทารามเป็นพระพุทธรูปสำริด ปางห้ามสมุทร มีความสูงประมาณ ๒.๘๐ เมตร สามารถกำหนดอายุอยู่ในราวช่วงพุทธศตวรรษที่ ๒๐-๒๒

๓๕. พระประธานในวิหารวัดโพธิ์เตี้ย ซึ่งประดิษฐานอยู่ในวิหารวัดโพธิ์เตี้ย ตำบลลานกระบือ อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร ไม่มีใครทราบความเป็นมาที่ชัดเจน พบแต่เพียงว่าเป็นพระพุทธรูปเก่าแก่ที่ประดิษฐานอยู่คู่วิหารวัดโพธิ์เตี้ยมาช้านานแล้ว เป็นพระพุทธรูปปูนปั้น ปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้างประมาณ ๘๐ เซนติเมตร สันนิษฐานว่าเป็นพระพุทธรูปฝีมือช่างพื้นบ้าน อายุราวพุทธศตวรรษที่ ๒๔-๒๕

๓๖. พระพุทธจักรหลักชัย วัดวังน้ำแดง ประดิษฐานอยู่ในวิหารพระพุทธจักรหลักชัย วัดวังน้ำแดง ตำบลทุ่งทราย อำเภอยรายทองวัฒนา จังหวัดกำแพงเพชร พระพุทธจักรหลักชัยเป็นพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ สร้างเมื่อราว พ.ศ.๒๕๒๐ ปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้าง ๔.๕๐ เมตร

๓๗. พระพุทธรูปลาภ วัดทุ่งสนุนรัตนาราม ประดิษฐานอยู่ที่ศาลารับรองภายในวัดทุ่งสนุนรัตนาราม ตำบลระหาน อำเภอบึงสามัคคี จังหวัดกำแพงเพชร เดิมประดิษฐานที่วัดในเขตอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๙๒ โดยชาวบ้านซึ่งมีเชื้อสายลาวครั้งและลาวเวียง ได้อพยพโยกย้ายถิ่นมาตั้งถิ่นฐานที่บริเวณอำเภอยานวลลักษบุรี จึงได้อัญเชิญพระพุทธรูปพระพุทธรูปลาภมาประดิษฐานที่วัดทุ่งสนุนรัตนารามด้วย พระพุทธรูปมหาลาภเป็นพระพุทธรูปสำริด ปางสมาธิ ขนาดหน้าตักกว้าง ๖๐ เซนติเมตร เมื่อพิจารณาจากพุทธลักษณะแล้ว สันนิษฐานว่าพระพุทธรูปมหาลาภเป็นพระพุทธรูปศิลปะรัตนโกสินทร์ อายุราวพุทธศตวรรษที่ ๒๕

๓๘. พระประธานในโบสถ์วัดอมฤต ประดิษฐานอยู่ในโบสถ์วัดอมฤต ตำบลลานดอกไม้ตัก อำเภอยโกสุมพิณคร จังหวัดกำแพงเพชร สร้างขึ้นมาพร้อมกับตัวโบสถ์ โดยได้รับการผูกพัทธสีมาเมื่อปี พ.ศ.๒๔๗๑ เป็นพระพุทธรูปปูนปั้น ปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้าง ๒ เมตร เป็นพุทธลักษณะที่ช่างท้องถิ่นได้สร้างขึ้นโดยความพยายามเลียนแบบพระพุทธรูปศิลปะสุโขทัย

๓๙. พระพุทธรูปหลวงพ่อยใหญ่ วัดบ่อแก้ว ประดิษฐานอยู่ในวิหารจัตุรมุขภายในวัดบ่อแก้ว ตำบลฟานทอง อำเภอยไทรงาม จังหวัดกำแพงเพชร เดิมเป็นเพียงโคลนพระพุทธรูปศิลปะลางเท่านั้น ต่อมาชาวบ้านได้นิมนต์หลวงพ่อยมหาบุญทัน ญายุทธโต วัดป่าสามัคคีสันติธรรม อำเภอยบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น มาเป็นผู้นำในการปั้นพระพุทธรูปหลวงพ่อยใหญ่เมื่อราวปี พ.ศ.๒๕๐๐ เป็นพระพุทธรูปปูนปั้น ปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้าง ๑.๓๕ เมตร ซึ่งเป็นการสร้างเลียนแบบพุทธลักษณะพระพุทธรูปศิลปะสุโขทัย

๒. แนวทางการพัฒนาวัดที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญเป็นแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมในจังหวัดกำแพงเพชร

การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๓ “นวัตกรรมสร้างสรรค์ชุมชน และสังคมไทย ๔.๐”
วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ ณ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การพัฒนาวัดที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญเป็นแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในจังหวัดกำแพงเพชร จึงจำเป็นที่จะต้องมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกระบวนการต่างๆ ของภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการพัฒนาวัดและท้องถิ่นที่รับผิดชอบ เช่น การจัดทำแผนพัฒนาวัด แผนส่งเสริมและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ฯลฯ การพัฒนาวัดที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญเป็นแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมถือเป็นการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยเน้นการพัฒนาทุนปัญญา กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ภายใต้การมีจิตสำนึกเป็น “ผู้ให้โอกาส” ในการยอมรับในศักยภาพของคนในชุมชน ที่จะมีส่วนร่วมพัฒนาสังคมนั้นไปพร้อมๆ กัน ในขณะเดียวกันก็สามารถสร้างสังคมชุมชนเข้มแข็งขึ้นมาได้พร้อมๆ กัน

ดังนั้น ในการศึกษาแนวทางการพัฒนาวัดที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญเป็นแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในจังหวัดกำแพงเพชรในครั้งนี้ จึงขอนำเสนอแนวทางการพัฒนาออกเป็นแนวทางการพัฒนาในเชิงกระบวนการและแนวทางการพัฒนาในเชิงพื้นที่

๔.๒.๑ แนวทางการพัฒนาวัดที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญเป็นแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในจังหวัดกำแพงเพชรในเชิงกระบวนการ

การที่วัดที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดกำแพงเพชรจะเป็นแหล่งการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมได้นั้น ไม่ได้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาได้เองตามธรรมชาติ หากแต่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ที่จะต้องมีการบริหารจัดการ เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้ที่มาศึกษาเรียนรู้ ดังนั้น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องสำคัญไม่ว่าจะเป็นเจ้าอาวาส องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้บริหารโรงเรียน องค์กรทางด้านศาสนาและวัฒนธรรมและภาคประชาชน จึงต้องเป็นผู้นำการดำเนินการบริหารจัดการในเชิงกระบวนการออกมาอย่างเป็นระบบ ให้เกิดแผนการปฏิบัติงานซึ่งอาจมีกระบวนการ ดังนี้

๑. ขึ้นวางแผนการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมภายในวัด การที่วัดที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดกำแพงเพชรจะเป็นแหล่งการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมได้นั้น ต้องมีการวางแผนหรือกำหนดนโยบายการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน วัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมดต้องร่วมกันกำหนดนโยบายการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ โดยทำความเข้าใจนโยบายตามแผนหรือนโยบายของรัฐบาล นโยบายขององค์กรที่เกี่ยวข้อง นโยบายของสถานศึกษา เพื่อกำหนดนโยบายการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมอย่างเป็นรูปธรรม

๒. ขึ้นการดำเนินงานสร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมภายในวัด การที่วัดที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดกำแพงเพชรจะเป็นแหล่งการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมได้นั้น เมื่อได้แผนการดำเนินงานแล้วทางวัดและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอาจมีแนวทางการสร้าง พัฒนาและใช้แหล่งเรียนรู้ เช่น ควรมีจัดตั้งบุคลากรหรือคณะผู้รับผิดชอบในการจัดการแหล่งการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งอาจประกอบด้วยบุคลากรที่รับผิดชอบการดำเนินการสร้างและพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ตามความพร้อมที่ได้ดำเนินการสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูล ทั้งในบริเวณวัดและชุมชน กำหนดขอบเขตแหล่งเรียนรู้และจัดระบบสารสนเทศเกี่ยวกับแหล่งการเรียนรู้ โดยเฉพาะประเด็นหลักด้านพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

๓. ขึ้นตรวจสอบ ทบทวนและกำกับติดตาม วัดและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรกำหนดให้มีผู้รับผิดชอบในการนิเทศ ติดตาม และประเมินการพัฒนาและใช้แหล่งการเรียนรู้ภายในวัดอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาอุปสรรคในระหว่างดำเนินการได้ทันเวลาเมื่อมีการประเมินทบทวนปรับปรุงกระบวนการดำเนินการให้เกิดการพัฒนาและใช้แหล่งการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมภายในวัดตามแผนหลักและแนวดำเนินการของวัดที่กำหนดไว้ตามบริบทของวัดและชุมชน ตลอดจนมีการกำหนดวิธีการและเครื่องมือประเมินผลการดำเนินการ การสร้าง การพัฒนาและใช้แหล่งการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมภายในวัดที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ วิเคราะห์ผลการประเมินและสรุปผลการประเมิน

การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๓ “นวัตกรรมสร้างสรรค์ชุมชน และสังคมไทย ๔.๐”
วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ ณ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔. ขึ้นสรุปและรายงานผลการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมภายในวัด การสรุปรายงานการพัฒนาและใช้แหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมภายในวัดที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดกำแพงเพชร ควรรวบรวมข้อมูลตั้งแต่เริ่มดำเนินการ ระหว่างดำเนินการ และเสร็จสิ้นการดำเนินการ เพื่อสรุปเป็นรายงานนำเสนอให้เจ้าอาวาสและคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องทุกระดับทราบ ตลอดจนการประชาสัมพันธ์ให้เกิดการใช้แหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมภายในวัดที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดกำแพงเพชรให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เป็นการส่งเสริมการพัฒนาต่อยอดทางการเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมต่อไป

๔.๒.๒ แนวทางการพัฒนาวัดที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญเป็นแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในจังหวัดกำแพงเพชรในเชิงพื้นที่

เมื่อนำผลจากการวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาแหล่งประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญเป็นแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในจังหวัดกำแพงเพชร โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและศักยภาพหรือการวิเคราะห์สภาวะแวดล้อม หรือ “SWOT Analysis” มาใช้ในการศึกษาทำให้ได้ข้อมูลซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาในเชิงพื้นที่ เพื่อเพิ่มศักยภาพในการเป็นแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมภายในวัดที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดกำแพงเพชรดังต่อไปนี้

๑. การศึกษาสืบค้นข้อมูลและนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับพระพุทธรูปสำคัญ การที่จะพัฒนาวัดที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดกำแพงเพชรให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งในการศึกษาค้นคว้าสืบค้นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นประวัติศาสตร์ ลักษณะทางพุทธศิลป์ ความสำคัญทางด้านวัฒนธรรม ตลอดจนข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัดและชุมชน เช่น ประวัติของวัดและชุมชน เรื่องราววิถีชีวิตของคนในชุมชน พัฒนาการทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของชุมชน ศาสนาการที่สำคัญภายในวัด และजनสถานที่สำคัญภายในชุมชน เป็นต้น เพื่อจะได้นำมาพิจารณาและใช้นำเสนอต่อไป

๒. การพัฒนาพื้นที่วัดเชิงกายภาพให้สอดคล้องกับการเป็นแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม การจะพัฒนาวัดที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาจะต้องพัฒนาพื้นที่วัดในเชิงกายภาพโดยรอบให้มีความเหมาะสม มีความร่มรื่น เป็นที่เจริญตาเจริญใจ มีทัศนียภาพให้มีความสวยงามงดงามมากขึ้น มีการดูแลรักษาความสะอาดทั้งภายในอาคารที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญและบริเวณวัด ตลอดจนการดูแลความสะอาดภายในชุมชนหรือตามถนนที่จะเข้ามายังวัดด้วย มีการกำจัดวัชพืช แต่ไม่ควรเผาทำลายวัชพืชและขยะมูลฝอยในบริเวณสถานที่สำคัญในวัดโดยเด็ดขาด ปลูกต้นไม้เพื่อการตกแต่งสภาพภูมิทัศน์ แต่ไม่ควรกระทำการทำให้เกิดความรกรุงรัง อาจมีการจัดสถานที่ที่เหมาะสมแก่การเข้ามาถ่ายรูปหรือเยี่ยมชม และทำการติดป้ายประกาศห้ามทิ้งขยะหรือระบุดทิ้งให้แน่ชัดเพื่อกันการทิ้งขยะทำลายสภาพแวดล้อมรอบบริเวณวัด

๓. การพัฒนาและบริหารจัดการสาธารณูปโภคภายในวัดให้เป็นระบบ จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและศักยภาพหรือการวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมของวัดที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดกำแพงเพชร โดยส่วนใหญ่แล้ววัดต่างๆ จะมีความพร้อมทางด้านสาธารณูปโภคอยู่แล้ว ทั้งลานจอดรถ ห้องสุขา ระบบน้ำประปา ถึงขยะ ไฟฟ้าและอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง แต่ทว่ายังขาดการพัฒนาและจัดการอย่างเป็นระบบ เช่น ลานจอดรถมีความไม่เหมาะสม ห้องสุขาไม่สะอาด ถึงขยะล้นไม่มีการกำจัดทำลาย เป็นต้น

๔. จัดหาบุคลากรในการดูแลและรับผิดชอบแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมภายในวัด การจัดหาบุคลากรนั้นเป็นสิ่งสำคัญอย่างมากในการพัฒนาวัดเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่ประสบผลสำเร็จ เพราะบุคลากรจะต้องคอยทำหน้าที่ให้ข้อมูลและให้บริการความรู้แก่ผู้ที่มาเรียนรู้หรือมาใช้แหล่งเรียนรู้ ควรมีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบตามความเหมาะสมและความรู้ความสามารถของบุคคลเป็นหลัก พยายามกระจายหน้าที่รับผิดชอบให้ทั่วถึง ทั้งพระสงฆ์สามเณร หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและที่สำคัญคือประชาชนในชุมชน โดยชี้แจงทำความเข้าใจเป็นเบื้องต้นว่าเป็นการทำงานแบบจิตอาสาเพื่อร่วมสร้างสรรค์ชุมชนและวัดของ

การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๓ “นวัตกรรมการสร้างชุมชน และสังคมไทย ๔.๐”
วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ ณ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตนเอง เป็นเป็นแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่สำคัญของจังหวัดกำแพงเพชรและของประเทศต่อไป

๕. ดำเนินการประชาสัมพันธ์แหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมให้เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง การพัฒนาวัดเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่ประสบผลสำเร็จอย่างหนึ่งนั้น การประชาสัมพันธ์เป็นสิ่งสำคัญเพราะเป็นสิ่งที่จะเป็นแรงดึงดูดหรือกระตุ้นให้ผู้คนสนใจเข้ามาศึกษาเรียนรู้มากยิ่งขึ้น วัดหรือผู้เกี่ยวข้องควรจัดการประชาสัมพันธ์อย่างเป็นระบบ ในชุมชนควรมีการใช้ระบบเสียงตามสายของชุมชนต่างๆ ที่มีวัดประจำชุมชนพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อใช้เป็นสื่อในการประกาศให้มีการรณณรงค์ขึ้นภายในชุมชนตัวเองเป็นประจำทุกๆ ครั้ง เพื่อเป็นการทำความเข้าใจกับคนในชุมชน

๖. สร้างเครือข่ายความร่วมมือของชุมชนและหน่วยงานต่างๆ ในการดูแลและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมภายในวัด การสร้างเครือข่ายความร่วมมือนั้นเป็นสิ่งสำคัญ เพราะการทำงานพัฒนาวัดเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมนั้นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน จึงจะทำให้สามารถขับเคลื่อนการทำงานและกิจกรรมไปได้ ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐ เอกชนหรือภาคประชาชน

๔.๓ คุณค่าและความสำคัญทางสังคมวัฒนธรรมของพระพุทธรูปสำคัญกับวิถีชาวพุทธในจังหวัดกำแพงเพชร

จากการศึกษา สัมภาษณ์และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพระพุทธรูปสำคัญในอำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร ทำให้ทราบข้อมูลพระพุทธรูปสำคัญในเขตอำเภอเมืองกำแพงเพชรที่มีความสำคัญทางสังคมวัฒนธรรมจำนวน ๒๗ องค์ ได้แก่ พระพุทธวรวิหาร วัดคูยาง, พระพุทธรูปหลวงพ่อด่าง วัดห้วยปักษ์, พระพุทธรูปหลวงพ่อบุญศรีสรรเพชญ์ วัดศรีโยธิน, พระพุทธรูปหลวงพ่อบุญ วัดวังพระธาตุ, พระพุทธรูปหลวงพ่อบุญ วัดสามจีน, พระพุทธรูปหลวงพ่อบุญ วัดบ่อสามแสน, พระพุทธรูปหลวงพ่อบุญ วัดปราสาท, พระพุทธรูปหลวงพ่อบุญ วัดคณทีศรีวิจิตราราม, พระพุทธรูปหลวงพ่อบุญ วัดโขมงหัก, พระพุทธรูปหลวงพ่อบุญ วัดสวางอารมณ์, พระพุทธรูปหลวงพ่อบุญ วัดสวางอารมณ์, พระพุทธรูปหลวงพ่อบุญ วัดมะกอกหวาน, พระพุทธรูปหลวงพ่อบุญ วัดบาง พระพุทธสหัสสวรราชประทานพร พระพุทธรูปหลวงพ่อบุญ วัดสวางอารมณ์, พระพุทธรูปหลวงพ่อบุญ วัดดอนแดง, พระพุทธรูปหลวงพ่อบุญ วัดเกาะตาล, พระพุทธรูปหลวงพ่อบุญ วัดอุดมศรีธาราราม, พระพุทธรูปหลวงพ่อบุญ วัดสิงคาราม, พระพุทธรูปหลวงพ่อบุญ วัดเกาะฝ้าย, พระพุทธรูปหลวงพ่อบุญ วัดจันทาราม, พระพุทธรูปหลวงพ่อบุญ วัดอัมพพนาาราม, พระพุทธรูปหลวงพ่อบุญ วัดโค้งวิไล, พระพุทธรูปหลวงพ่อบุญ วัดพิศุทอง, พระพุทธรูปจักรหลักชัย วัดวังน้ำแดง พระพุทธรูปลาโก วัดทุ่งสนุนรัตนาราม และพระพุทธรูปหลวงพ่อบุญ วัดบ่อแก้ว

โดยทั่วไปแล้วพระพุทธรูปที่มีความสำคัญทางสังคมวัฒนธรรมนั้น มักจะเป็นที่เคารพสักการะอย่างมางของคนในชุมชนหรือท้องถิ่นนั้นๆ และใกล้เคียง มักจะมีผู้มาขอพรและบนบานศาลกล่าวประสบความสำเร็จในหลายๆ ด้าน เมื่อสำเร็จตามสมหวังแล้วมักจะนิยมนำสิ่งของต่างๆ มาถวายเพื่อแก้บน เช่น พวงมาลัย บายศรี กล้วย ไข่ต้ม ขนมจีน หัวหมู ขนมหวาน เป็นต้น ซึ่งขึ้นอยู่กับการบนบานและความเชื่อที่มีต่อพระพุทธรูปสำคัญนั้น ส่วนผู้มากราบไหว้ขอพรทั่วไปก็จะบูชาด้วยดอกไม้ พวงมาลัย ธูปและเทียน พระพุทธรูปสำคัญหลายองค์ทางวัดก็ได้มีการสร้างวัดถุ่มงคลรูปแบบต่างๆ ของพระพุทธรูปนั้นในโอกาสงานพิธีสำคัญของวัดเพื่อให้ผู้ที่มาร่วมทำบุญได้นำไปบูชา รวมทั้งมีการสร้างองค์จำลองขึ้นมาเพื่อให้ได้ทำบุญด้วยการปิดทองถวาย และยังมีพระพุทธรูปสำคัญหลายองค์ที่ทางวัดและชุมชนได้จัดงานสักการะ ปิดทองหรือสมโภชขึ้นเป็นประจำทุกปีด้วย

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีความเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะในการนำผลจากการวิจัยไปปฏิบัติสำหรับผู้เกี่ยวข้องเป็น ๓ ส่วน

การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๓ “นวัตกรรมสร้างสรรค์ชุมชน และสังคมไทย ๔.๐”
วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ ณ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ส่วนแรก เป็นข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายสำหรับหน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งควรเป็นผู้มีส่วนสำคัญในการผลักดัน ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาประวัติศาสตร์ พุทธศิลป์ และความสำคัญของพระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดกำแพงเพชร เพราะพระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดกำแพงเพชรถือเป็นทรัพยากรหรือทุนทางสังคมที่สำคัญยิ่งต่อท้องถิ่นต่างๆ ในจังหวัดกำแพงเพชร สามารถที่จะศึกษาแนวทางการพัฒนาวัดที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญเป็นแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในจังหวัดกำแพงเพชรได้ ตลอดจนนำคุณค่าและความสำคัญทางสังคมวัฒนธรรมของพระพุทธรูปสำคัญกับวิถีชาวพุทธในจังหวัดกำแพงเพชรมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องจะต้องสนับสนุนและเป็นผู้ที่ให้ข้อมูลความรู้ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธรูป พระพุทธศาสนา ประวัติศาสตร์ พุทธศิลป์ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องแก่ชาวบ้าน มีการประสานงานกับหน่วยงานหลายฝ่ายและทุกครั้งที่จัดอบรม เปิดโอกาสให้ชาวบ้านแสดงความคิดเห็นเพื่อให้รัฐมีส่วนร่วมเพื่อหาทางออกให้กับประชาชน มีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกและสาธารณูปโภคต่างๆ ให้ทั่วถึง

สนับสนุนงบประมาณหรือเงินทุนในการวิจัยเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนแก่ชุมชนผ่านการพัฒนาพัฒนาวัดที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญเป็นแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในจังหวัดกำแพงเพชร กระทรวงศึกษาธิการควรส่งเสริมให้สถาบันการศึกษาในชุมชนจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ผ่านการศึกษาประวัติศาสตร์ของพระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดกำแพงเพชร เพื่อให้ความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกให้กับนักเรียน อันจะนำไปสู่การเรียนรู้ และการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ในอนาคต

ส่วนที่สอง เป็นข้อเสนอแนะสำหรับชุมชน ชุมชนที่มีวัดซึ่งเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญนั้น ควรที่จะมีบทบาทในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัดหรือเจ้าอาวาสวัด ตลอดจนผู้นำท้องถิ่นและประชาชนในชุมชน ควรร่วมมือกันในการสร้างวัดที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตลอดจนร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการ เช่น กรมการศาสนา สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด และสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดกำแพงเพชร เป็นต้น

สิ่งสำคัญคือ ควรมีการปลูกฝังจิตสำนึกในการเป็นผู้มีจิตอาสา ฝึกฝนในธรรมและสร้างบทบาทให้กับประชาชน เด็กหรือเยาวชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในระดับท้องถิ่นหรือระดับจังหวัด เช่น มีการจัดอบรมให้ความรู้แก่คนในชุมชน เพื่อการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจทางด้านประวัติศาสตร์ พุทธศิลป์ พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ให้ประชาชนและเยาวชนมีส่วนร่วมในการจัดภูมิทัศน์แหล่ง เรียนรู้ภายในวัดให้เหมาะสม ผู้นำชุมชนเองต้องแสดงบทบาทความเป็นผู้นำการพัฒนา ให้ความรู้ชาวบ้านในการคอยสอดส่องดูแลความเรียบร้อยต่างๆ ทั้งภายในวัดและภายในชุมชน เป็นต้น

ส่วนที่สาม เป็นข้อเสนอแนะสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งควรร่วมมือและประสานงานกับสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดกำแพงเพชร สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร ตลอดจนสำนักศิลปากรที่ ๖ สุโขทัย ในการเฝ้าระวังการบุกรุกและทำลายโบราณสถานในบริเวณวัดที่เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ สนับสนุน ส่งเสริมและจัดสรรงบประมาณมาช่วยชุมชนและทางวัดในการทำความสะอาด ความเรียบร้อยและพัฒนาภูมิทัศน์รอบๆ วัดและชุมชน กำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนาวัดที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในระดับท้องถิ่น ตลอดจนสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่มีวัดที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญให้เกิดการพัฒนาไปในทิศทางเดียวกัน ตลอดจนดำเนินการขยายเครือข่ายในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ พุทธศิลป์ พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมเพิ่มมากขึ้น ตลอดจนหาแนวทางที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมให้เกิดขึ้น เพื่อจะได้ผลนำมาทางด้านเศรษฐกิจที่จะกระจายรายได้มายังชุมชนมากยิ่งขึ้น

การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๓ “นวัตกรรมสร้างสรรค์ชุมชน และสังคมไทย ๔.๐”
วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ ณ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. ทัศนียภาพและแนวปฏิบัติการณ์อนุรักษ์อนุสรณ์สถานและแหล่งโบราณคดี. เอกสารโบราณคดี หมายเลข ๑/๒๕๓๒, ๒๕๓๓.
- กองบรรณาธิการข่าวสด. ใต้พระประธานมณฑล ๗๖ จังหวัด. กรุงเทพฯ: มติชน, ๒๕๕๓.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. คือถิ่นฐาน คือบ้านเรา: อบต.กับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. กรุงเทพฯ: กองวางแผนโครงการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๓.
- คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุฯ. วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญาจังหวัดกำแพงเพชร. กรุงเทพฯ: ศุภสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้, ๒๕๕๔.
- ณัฐพล อยู่รุ่งเรืองศักดิ์. ประวัติศาสตร์ผ่านพระเครื่อง: คติความเชื่อและพุทธพาณิชย์. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๕.
- ทศพล จันทนิชกุล. พระพุทธปฏิมาลัค่าของเมืองไทย. กรุงเทพฯ: คอมม่า, ๒๕๕๗.
- ททท. สำนักงานสุโขทัย. นบพระ ๙ มงคล กำแพงเพชร เมืองมรดกโลกริมแม่น้ำปิง. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ม.ป.ป..
- ปฐม หงส์สุวรรณ. ตำนานพระพุทธรูปล้านนา: พลังปัญญาทางความเชื่อและความสัมพันธ์กับท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๔.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). การพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกลบอลคิมทอง, ๒๕๕๒.
- พระมหากวีพัฒน์ สุขเมธี. การบริหารกิจการคณะสงฆ์. กรุงเทพฯ: วัดไตรมิตรวิทยาราม, ๒๕๕๗.
- ศักดิ์ชัย สายสิงห์. พระพุทธรูปในประเทศไทย: รูปแบบ พัฒนาการ และความเชื่อของคนไทย. กรุงเทพฯ: ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๖.
- สมชาย ณ นครพนม. นำชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กำแพงเพชร. กรุงเทพฯ: พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กำแพงเพชร, ๒๕๕๗.
- สร้อยดี อ่องสกุล. ประวัติศาสตร์ล้านนา. กรุงเทพฯ: อมรินทร์, ๒๕๕๒.
- สันติ อภัยราช. ทัศนวิสัยวัฒนธรรมกำแพงเพชร. กำแพงเพชร: โครงการโทรทัศน์วัฒนธรรม จังหวัดกำแพงเพชร, ๒๕๕๑.
- อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว. พระพุทธรูปตามคติชาวล้านนา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๘.